

bijlage 2

Natuurbegraven (achtergrondinformatie)

.....

Inhoud

1.	Inleiding.....	3
2.	Wat is natuurbegraven?	3
3.	Wettelijk kader	4
4.	Provinciale kaders.....	5
5.	Natuurbegraafplaatsen in de regio	8
6.	Gemeentelijke afwegingskaders.....	9

1. Inleiding

De afgelopen jaren heeft de gemeente 2 verzoeken ontvangen om mee te werken aan de realisatie van een natuurbegraafplaats. De gemeente heeft hier tot nu toe nog geen beleid voor ontwikkeld en de verzoeken zijn daarom aangehouden. Dit in afwachting van een gemeentelijke visie en provinciale kaders die zijn verwoord in de Provinciale Omgevingsverordening

2. Wat is natuurbegraven?

De definitie van natuurbegraven is volgens de Omgevingsverordening van de provincie Groningen:
'het ter aarde bestellen van menselijke stoffelijke overschotten anders dan op een reguliere begraafplaats.'

In de leidraad van de provincie Groningen over natuurbegraven en natuurverstrooien staat de volgende omschrijving:

'Het onherkenbaar/zichtbaar begraven van lichamen of urnen, of het incidenteel uitstrooien van as in lage dichtheden. Geen centrale, goed herkenbare locatie, geen voorzieningen. Geen ceremonies op locatie. Graven liggen verspreid over een (groot) gebied, zijn niet zichtbaar en alleen vindbaar met behulp van gps.'

De Branchevereniging voor echte natuurbegraafplaatsen in Nederland (BRANA) geeft een uitgebreide omschrijving van het begrip natuurbegraven:
'Natuurbegraven is de oudste en meest natuurlijke manier om een overledene te begraven.

Natuurbegraven houdt in dat het lichaam op een organische manier wordt teruggegeven aan de aarde, in een daarvoor bestemd stuk natuur. Respect voor de overledene gaat hand in hand met respect voor natuur en milieu.

Een natuurgraf wordt niet geruimd. Daarom betekent natuurbegraven eeuwigdurende rust in de schoonheid van de natuur.

Alleen duurzame materialen die zonder problemen weer opgenomen worden door de natuur, vergezellen het lichaam. Dan zijn er geen zorgen meer over

onderhoud en verdere verplichtingen. Want de natuur verzorgt het graf en de natuurbegraafplaats beheert de natuur.

Een natuurgraf kan worden gemarkeerd door een schijf of sculptuur van onbewerkt hout van geringe afmetingen dat van nature in onze omgeving groeit. Ook een boom kan dienen als grafmarkering. Het natuurgraf is integraal onderdeel van de natuur.'

(Bron: Website Branchevereniging voor echte natuurbegraafplaatsen in Nederland (BRANA))

Vormen van natuurbegraven

De term natuurbegraafplaats of natuurbegraven is niet beschermd. De in de provincie Groningen bestaande en nog te realiseren initiatieven verschillen dan ook sterk in karakter en vormgeving. Het kan daarbij zowel gaan om het begraven van lichamen als van (urnen met) as en om initiatieven in bestaande of juist nog te ontwikkelen natuur.

Op hoofdlijnen zijn de volgende vormen te onderscheiden:

- Natuurbegraafplaatsen: als zodanig herkenbare begraafplaats, met veelal parkachtige uitstraling en minimaal enige mate van voorzieningen (verharde paden, gebouwtje);
- Natuurbegraven en Natuurverstrooien: het niet herkenbaar / zichtbaar begraven van lichamen, as of urnen. Graflocaties liggen verspreid over een groot gebied;
- Centrale herdenkplek: gemarkeerde en ingerichte plek waar (niet verwante) mensen herdacht kunnen worden. Geen begravingen of verstrooiingen, wel een monument o.i.d.;
- Centrale verstrooiingslocatie: gemarkeerde en als zodanig herkenbare gebied van beperkte omvang waar as uit gestrooid kan worden.

(Bron: Uit leidraad Provincie Groningen)

3. Wettelijk kader

Natuurbegraven, - herdenken en - verstrooien valt onder de Wet op de Lijkbezorging en het Besluit op de Lijkbezorging. Het raakt daarnaast diverse andere beleidsvelden.

Wet op de Lijkbezorging

De wet op de lijkbezorging regelt de lijkbezorging in ruime zin, zoals de locatie en beheer van een bijzondere begraafplaats. De wet geeft aan dat een privaatrechtelijk rechtspersoon een bijzondere begraafplaats kan aanleggen en in stand houden. Deze regels hebben betrekking op de feitelijke lijkbezorging. De initiatiefnemer kan in een Algemeen Reglement het beleid rondom natuurbegraven vastleggen. De wet regelt dat de gemeenteraad bevoegd gezag is in het aanwijzen van de locatie van de begraafplaats.

De wet schrijft voor dat een register wordt bijgehouden met de begraven lijken en een nauwkeurige aanduiding van de plaats waar zij begraven zijn. In de administratie van een natuurbegraafplaats moet een register worden bijgehouden van de exacte locatie van de begravingen op de begraafplaats, omdat na verloop van tijd geen zichtbare herkenningspunten meer aanwezig zullen zijn op de plek van het graf.

Inspectierichtlijn Lijkbezorging, 3e herziene druk

De inspectierichtlijn lijkbezorging is een advies van de Inspectie van de Volksgezondheid voor de milieu- hygiënische aspecten van de lijkbezorging. De inspectierichtlijn geeft adviezen over het tegengaan van bodem- en grondwaterverontreiniging, onvolledige lijkvertering en hinderaspecten.

Een bodem van zand- of zavelgrond is het meest geschikt voor een begraafplaats. De afwatering van een begraafplaats moet milieu hygiënisch kritisch worden gezien, evenals de mogelijkheid maatregelen te nemen om te voorkomen dat dit water in het grond- of oppervlaktewater terechtkomt.

De afstand tussen de begraafplaats tot een woning moet minimaal 20 tot 30 meter zijn met een erfafscheiding die de privacy waarborgt.

Bestemming

Conform de Wet op de Lijkbezorging mag begraven alleen op locaties met een passende bestemming. Alle vormen van natuurbegraven, -herdenken en - verstrooien vergen een bestemmingswijziging.

Een natuurbegraafplaats krijgt de hoofdbestemming natuur met de nevenfunctie van natuurbegraven.

Het incidenteel uitstrooien van as is op grond van de Wet op de Lijkbezorging mogelijk met toestemming van Burgemeester en wethouders en van de terreineigenaar.

Grondwaterbescherming

In het Besluit op de Lijkbezorging is beschreven op welke diepte lichamen begraven moeten worden en welke afstand tot de grondwaterstand aangehouden moet worden.

‘De graven bevinden zich ten minste dertig centimeter boven het niveau van de gemiddelde hoogste grondwaterstand.’ (Artikel 5.4 Besluit op de Lijkbezorging).

Grondwaterbeschermingsgebieden (al dan niet met een verbod op fysieke bodemaantasting) zijn niet geschikt voor begraven vanwege mogelijke verontreiniging van het grondwater.

In de gemeente Stadskanaal bevinden zich geen grondwaterbeschermingsgebieden.

Het Waterschap toetst elk initiatief op effecten op de waterkwaliteit.

4. Provinciale kaders

Natuurbegraven raakt een groot aantal belangen en beleidsvelden, waaronder ruimtelijke ordening en natuurbeheer. Ter plekke van een gepland initiatief roept natuurbegraven vaak ook weerstand op bij recreanten en bewoners, omdat het afbreuk doet aan de bestaande belevingswaarde van het bos- of natuurgebied of uit angst voor overlast. Met het oog op de provinciale medeverantwoordelijkheid voor het buitengebied stelt zij regels over begraven en verstrooien in de natuur (bescherming van natuurlijke-, landschappelijke- en recreatieve waarden)

Provinciale Omgevingsverordening

Wij zijn als gemeente grotendeels afhankelijk van de medewerking/goedkeuring door provincie voor ontwikkelingen in het buitengebied. In de Provinciale Omgevingsverordening (POV) zijn instructieregels opgenomen over de inhoud van bestemmingsplannen en omgevingsvergunningen:

het natuurbegraven mag niet plaats vinden op gronden binnen bosgronden van vóór 1850;

- aan de natuurbegraafplaats de functie natuur wordt toegekend, met natuurbegraven als ondergeschikte nevenfunctie;

de vestiging of uitbreiding van de natuurbegraafplaats aantoonbaar gepaard gaat met een netto winst voor de natuurlijke- en landschappelijke waarden in termen van areaal, kwaliteit en samenhang;

- aan het plan een inrichtings- en beheerplan ten grondslag ligt dat tot stand is gekomen onder begeleiding van een onafhankelijke deskundige op het gebied van ecologie en landschapsarchitectuur; en

- de aanleg en uitvoering van het inrichtings- en beheerplan publiekrechtelijk wordt geborgd.

Binnen de Natuur Netwerk Nederland (NNN)-gebieden en de Bos- en natuurgebieden buiten het NNN is bepaald dat er geen ontwikkelingen zijn toegestaan die 'in significante mate afbreuk doen aan de wezenlijke waarden en kenmerken'.

Begraven in Stadskanaal

In hoeverre natuurbegraven of herdenken als een dergelijke ontwikkeling wordt aangemerkt, verschilt sterk per initiatief en vooral per locatie. Locaties verschillen in aanwezige en potentiële natuurwaarden en abiotiek. Aangezien het NNN grotendeels uit locaties met hoge natuurwaarden bestaat, lijkt het op voorhand de kans groter dat locaties buiten het NNN geschikt zijn. Locaties grenzend aan het NNN kunnen bij geschikte inrichting ook dienen als buffer voor het NNN en zo bijdragen aan de natuurwaarden van het NNN.

Verstrooien crematie-as:

Een omgevingsplan biedt niet de mogelijkheid voor gebruik van gronden ten behoeve van het verstrooien van crematie-as binnen:

Natuurnetwerk Nederland, bestaande uit:

- Natuurnetwerk Nederland - Natuurgebieden

- Natuurnetwerk Nederland - natuur aanpassingsgebieden

- Natuurnetwerk Nederland - beheergebieden

- Natuurnetwerk Nederland - beheer aanpassingsgebieden

bos- en natuurgebieden buiten het Natuurnetwerk Nederland als bedoeld in artikel 3.119 van de POV; of grondwaterbeschermingsgebieden als bedoeld in artikel 4.35 van de POV.

De NNN-gebieden van de gemeente Stads kanaal zijn te zien op de volgende kaart:

Milieueffecten

Over de effecten van natuurbegraven is nog weinig bekend. Alterra heeft in 2009 onderzoek gedaan naar verschillende scenario's (hoofdlijnen), maar dat kan niet 1 op 1 worden vertaald naar specifieke situaties. Alterra concludeert dat de milieueffecten van de door hen onderzochte vorm van natuurbegraven (= natuurbegraafplaats op zandgrond, dichtheid < 80 graven per ha) verwaarloosbaar lijken.

Over het algemeen worden door deskundigen 3 mogelijke effecten benoemd:

- Effecten van het graven en weer vullen van het gat (verstoring bodemopbouw, beschadiging wortels) of het verstrooien van as (lokaal vermesting);

- Effecten van de aanwezigheid van mensen tijdens de ceremonie en door bezoek aan het graf;
- Effecten van medicijnen en materialen (vullingen en kunstheupen) in het lichaam.
- Van de effecten op klei- en op veengrond en van de lange termijn effecten in alle bodemtypes zijn geen empirische data bekend. Alterra pleit daarom uit voorzorg vooralsnog voor een lage graf dichtheid.

Deskundigen zijn het eens over de negatieve effecten van as op natuurdoelstellingen, zeker in hogere concentraties (bijvoorbeeld op een centrale verstrooiingslocatie). Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door de lokaal hoge concentratie fosfaat (meststof) en verbrande metalen.

Omgevingsvisie - Landschap

Bij natuurbegraven spelen ook de ruimtelijke aspecten een belangrijke rol. De provincie werkt aan het behoud en de versterking van het karakter, de diversiteit en de belevingswaarden van het landschap. Een zorgvuldig vormgegeven natuurbegraafplaats met een goed evenwicht tussen gebruikswaarde, belevingswaarde en toekomstwaarde kan hier aan bijdragen. Binnen het NNN zal het dan gaan om een bijna terloopse versterking van de natuurbeleving, door bijvoorbeeld zichtlijnen te maken en/of ter beschutting inheemse begroeiing aan te planten, zonder expliciete vormgeving. Buiten het NNN is veel winst te behalen voor natuur- en landschapsontwikkeling, vooral als dit aansluitend op het NNN plaatsvindt. Als de vormgeving bovendien aansluit op de kernkarakteristieken van het landschap en leidt tot landschapsherstel, kan juist hier veel winst behaald worden.

Een nieuw aan te leggen natuurbegraaf- / -herdenkplek kan ook vorm geven aan het 'Speerpunt Bos en Hout'. Dit Speerpunt is gericht op het - binnen de mogelijkheden van de POV - verbeteren en vergroten van het areaal bos en opgaande beplanting in de provincie, als bijdrage aan provinciale opgaven zoals klimaat en leefbaarheid. Een natuurbegraafplaats kan gezien worden als een duurzame 'groene' bestemming in het landelijk gebied.

Ruimtelijke ordening – Duurzaam ruimtegebruik

Bij natuurbegraven worden de graven veelal uitgegeven met 'eeuwigdurende grafrust' of zoals in de wet is beschreven voor onbepaalde tijd. Dat betekent dat de grond feitelijk nooit meer voor een andere functie kan worden aangewend, net als bij Joodse en Islamitische begraafplaatsen. De aanwezigheid van graven kan een groot beletsel zijn voor toekomstige ontwikkelingen, waaronder bijvoorbeeld het graven van watergangen, de aanleg van wegen of het leggen van ondergrondse leidingen. Anderzijds kan de aanwezigheid van graven een extra bescherming vormen voor de natuurfunctie.

De provincie biedt de gemeente de mogelijkheid om aan deze vraag van natuurbegraafplaatsen tegemoet te komen, mits het natuurbegraven en as-verstrooien per saldo leidt tot een verbetering van de kwaliteit van de in de omgevingsverordening onderscheiden natuurgebieden en landschap dan wel tot een vergroting van het areaal aan natuurgebieden en kwaliteit van landschap.

Natuurbeleid - recreatie

Natuurgebieden en landschap hebben, ook in het provinciale beleid, een belangrijke recreatieve (neven)functie, wat bijdraagt aan het creëren van draagvlak voor natuur, landschap en beheer.

Het provinciale beleid richt zich op de beleefbaarheid en openstelling van natuurgebieden en belevingswaarde van landschap. De aanwezigheid van een al dan niet herkenbare locatie voor natuur- begraven en/of - herdenken /-verstrooien zal de bestaande belevingswaarde van het terrein veranderen.

Een natuurbegraafplaats wordt meestal herkenbaar vormgegeven, zodat de bezoeker niet onverwachts met graven wordt geconfronteerd. Het aantal herdenkbankjes (al dan niet voor overledenen) en gedenkstenen in natuurgebieden neemt de laatste jaren toe.

Uit empirisch onderzoek van Alterra blijkt dat de zichtbaarheid van graven zonder markering (de mate waarin zij afwijken van de omgeving) na 4-5 jaar verdwenen is. Bij de meeste vormen van natuurbegraven is permanente grafmarkering (grafmonumenten) niet toegestaan. Omdat graven hier in

principe niet worden geruimd, is een locatie na verloop van tijd vol. Deze wordt dan verder als natuur beheerd. Nieuwe begravingen vinden niet meer plaats.

Financieel risico

Het natuurbegraven kan zowel de grondeigenaar organiseren als een derde partij. De vraag is wie 'de eeuwige' grafrust (financieel) garandeert, vooral bij verkoop van de gronden en bij faillissement van ondernemer dan wel de eigenaar. Het risico bestaat dat bij in gebreke blijven van de eigenaar overheden hier voor op moeten draaien.

Dit is mogelijk (grotendeels) te ondervangen door aan vergunningen voorwaarden te koppelen voor onder andere financiële borging op de lange termijn.

Bij het verlenen van omgevingsvergunningen milieu kan de vergunningverlener uiteindelijk aansprakelijk worden gesteld. Of dat ook geldt voor vergunningen voor begraven is niet duidelijk.

5. Natuurbegraafplaatsen in de regio

In de omliggende gemeenten zijn er al verschillende natuurbegraafplaatsen (in ontwikkeling).

De provincie streeft naar een duurzaam ruimtegebruik en wil daarom een ruimtelijke spreiding van initiatieven over de provincie. Deze ruimtelijke spreiding is bedoeld om onder- of overcapaciteit in een bepaald gebied te voorkomen.

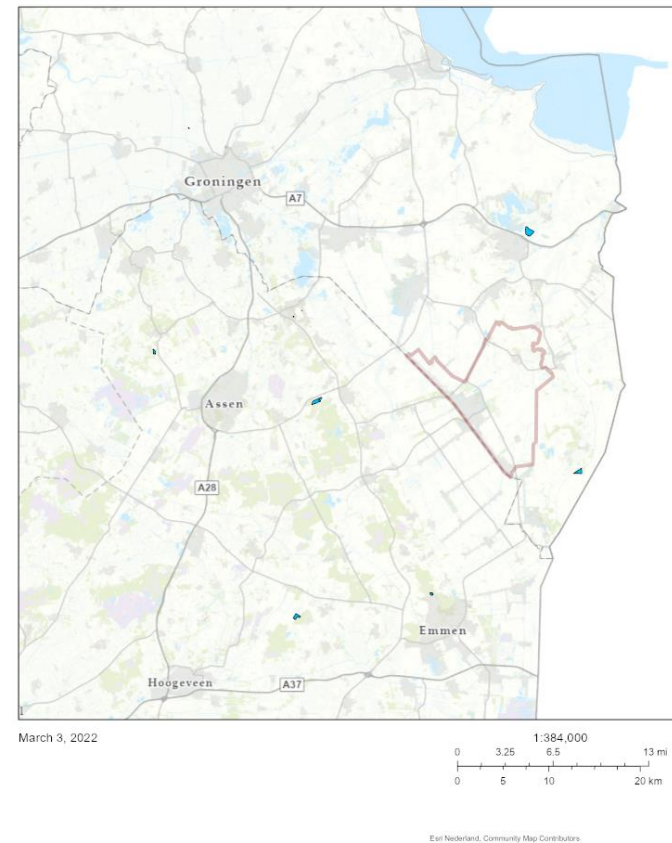
Provincie Groningen. O.a.:

- Laude (60 ha, in ontwikkeling, ca. 10 km. van Mussel)
- Winschoten (9 ha)
- Ten Boer (2 ha)

Provincie Drenthe

- Eext (33 ha)
- Zuidlaren (Dennenoord en Islamitische begraafplaats)
- Westervelde (7 ha)
- Meppen (22 ha)
- Emmen (1 ha)

Natuurbegraven derden (directe omgeving)

6. Gemeentelijke afwegingskaders

De afgelopen jaren heeft de gemeente de ingediende aanvragen voor de realisatie van een natuurbegraafplaats niet inhoudelijk beoordeeld. Dat was een praktische keuze, de provinciale kaders waren nog niet gereed en het onderwerp leende zich ervoor om aan te sluiten bij een visie op begraven in Stadskanaal.

De gemeente heeft een aantal afwegingskaders waaraan een aanvraag voor de realisatie van een natuurbegraafplaats behoort te voldoen:

Eisen ten aanzien van aanvrager:

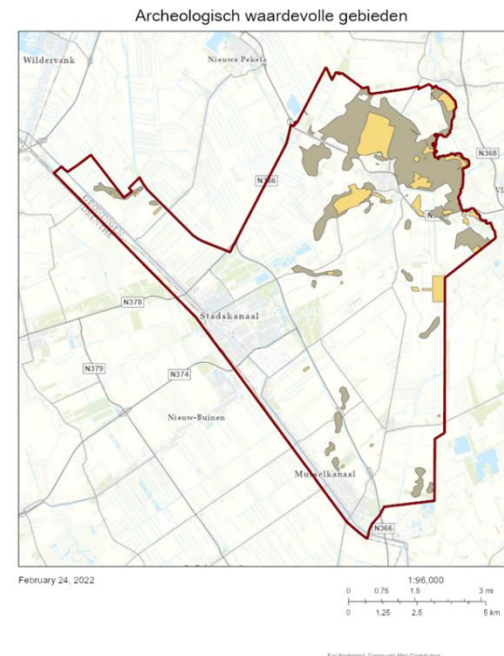
- De aanvrager overlegt een gedegen haalbaarheidsonderzoek tot aanleg van een natuurbegraafplaats, inclusief een financiële waarborg op de lange termijn;
- De aanvrager is eigenaar van het perceel, dat niet is belast met een zakelijk recht, om ononderbroken gebruik mogelijk te maken;
- De aanvrager houdt een gedegen administratie van de exacte locatie van de begravingen op de begraafplaats bij en is op aanvraag door de gemeente in te zien;
- De aanvrager waarborgt te allen tijde een goed beheer en onderhoud van het perceel;

Technische eisen:

- Elk graf heeft een minimum bruto oppervlak van circa 8 m²;
- Bij uitgifte van graven met bepaalde tijd geldt de wettelijke grafrust;
- Er mogen geen milieu hygiënische belemmeringen zijn;
- Er mogen geen kabels, leidingen en andere nutsvoorzieningen ondergronds in het perceel liggen;
- Het begraven van stoffelijke overschotten is alleen mogelijk in een gebied met grondwatertrap VII. (Conform Besluit op de Lijkbezorging).

Eisen ruimtelijke ordening

- De aanvraag wordt getoetst aan het gemeentelijk ruimtelijk ordeningsbeleid;
- Het perceel bevindt zich niet in een archeologisch waardevol gebied;

- Het perceel heeft een besloten karakter;
- De afstand tot de openbare weg of erfgrans met derden is minimaal 50 meter zodat er een natuurlijke buffer is;
- Het perceel ligt niet in een bebouwingsoppervlak zoals is opgenomen in het geldende bestemmingsplan;
- Het perceel is niet in gebruik of bestemd als bedrijfsmatig perceel;

- Het perceel ligt niet in een gebied waarbij het aannemelijk is dat een wijziging van de huidige bestemming of gebruik zal optreden;
- De aard, het feitelijk gebruik of de bestemming van het perceel verzet zich niet tegen de aanwijzing;
- De afstand tussen de begraafplaats tot een woning bedraagt minimaal 30 meter met een erfafscheiding die de privacy waarborgt;
- De begraafplaats mag geen belangrijke cultuur-historische elementen uit de natuur beschadigen;
- Er is voldoende ruimte op eigen terrein voor de rouwauto en gevolg;
- Er is voldoende parkeerruimte voor bezoekers van de begraafplaats.

Overige te maken afspraken:

- Welke lijk- en asbezorgingsmogelijkheden worden aangeboden;
- Voor welke termijnen de graven worden uitgegeven;
- Waar de overblijfselen blijven bij eventuele ruiming;
- Waarborgen dat er geen (graaf)machine over de graven rijdt;
- Afspraken over eventuele grafmonumenten.